

noi, genul abia se contura, desprinzându-se de cîntecul popular și de romanță (*Dorule, ortacule și Și dacă...* de Gh. Dima); aceea — din anii postbelici — de apel la rezonanțele folclorice, reprezentată de un capitol pe nedrept aproape uitat astăzi din opera lui Doru Popovici (*Cîntec vechi și Doină*, pe versuri de Șt. O. Iosif), operă constantă în viața noastră de concert, dar cu lucrările etapelor sale ulterioare de creație; în sfîrșit, aceea strict contemporană, aducînd pentru prima dată în fața publicului două piese ale unui reputat autor de lied, Nicolae Coman (*Zăpada și Post mortem*), ce muzicalizează cu har atmosfera stranie a versurilor lui Arghezi și respectiv Ion Pillat — și două piese ale unui debutant, foarte tînărul compozitor Sorin Lerescu (*Amor livresc și Declin*, pe versuri de Gh. Tomozei), ce i-au oferit cîntărețului posibilitatea să-și etaleze strălucit expresivitatea în principalele registre unde excelează: umorul, subtil potențat și tragismul, reținut cu noblețe.

Luminița VARTOLOMEI

Valentin Radu

Am avut prilejul să evoc cariera artistică de un vertiginos curs ascendent a tînărului organist Valentin Radu — absolvent din 1979 al Conservatorului „Ciprian Porumbescu” — cînd am comentat recitalul său cu integrala *Fanteziilor de Bach*, susținut la finele anului 1982 la orga Ateneului Român¹. Între timp (mai precis în luna mai 1983), Valentin Radu a absolvit cursurile de doctorat la vestita „Juilliard School of Music” din New York, obținînd titlul de „Doctor în musical arts”, cu două specialități: în principal orga (profesori Vernon De Tar și Leonard Raver), iar în secundar dirijatul de orchestră (profesor Roger Nierenberg, director muzical al Orchestrei simfonice din Greenwich — Connecticut). În același timp, și-a continuat activitatea de profesor asistent la catedra „Muzică barocă” de la Juilliard și de dirijor al orchestrei de cameră „Bach Players”, formată din studenți (unii din ei, absolvenți recenți), cu care a concertat la Carnegie Hall, la Lincoln Center și la Televiziunea din New York. În paralel, Valentin Radu a susținut recitaluri de orgă în diferite orașe americane (New York, Philadelphia, Boston), iar în Europa la catedralele „Notre-Dame” din Paris și „Sf. Ștefan” din Viena, la festivalurile de orgă din R. F. Germania (Trier, Wiesbaden, Altenberg), la Norwich în Anglia etc.

La București, el a revenit cu un program de recital intitulat *Trei secole de aur ale orgii*, de fapt însă *Patru secole*, căci a cuprins lucrări din veacurile XVII (Frescobaldi, Pachelbel), XVIII (Bach, Mozart), XIX (Franck, Mendelssohn-Bartholdy) și XX (Messiaen, Langlais, Duruflé, Albright și Tudor Ciortea). Ca și în 1981, Valentin Radu a folosit, la muzica barocă, o înregistrare de mare sobrietate, cu timbre arginții la manualul I și cu o linie tematică în *piano* la pedaler, ceea ce a dat interpretărilor sale din Bach o claritate de cristal, atît la *Fuga în sol minor BWV 558*, cît și la secțiunea a doua a dipticului *Fantezia și fuga în sol minor BWV 542*, în timp ce sonorita-

tea de *organo pleno* a fost folosită doar în prima secțiune, subliniînd astfel caracterul ei de toccată cu inserturi polifonice.

Ceea ce ne-a apărut însă nou la acest recital a fost extraordinara afinitate a lui Valentin Radu pentru muzica post-barocă, începînd cu aceea a lui César Franck, care inițiază de fapt renașterea creației organistice a secolului al XIX-lea, ca o sinteză a artei lui Bach și Beethoven, cu un limbaj armonic foarte personal. *Coralul nr. 2 în si minor* (din ciclul de *Trei coraluri*, compus în 1890, în ajunul morții compozitorului) a fost bine ales pentru a reprezenta „momentul franckian”, deoarece constituie o confesiune muzicală de mare frumusețe, în formă de passacaglia, pe care Valentin Radu a prezentat-o cu o inepuizabilă fantezie în înregistrare, de la sonorități „vătuite” la bruște atacuri în *fortissimo* cu ajutorul pedalerului, pentru a încheia Coralul într-o atmosferă de reculegere.

Abordînd creația de orgă a secolului XX, era firesc ca Valentin Radu să înceapă cu Messiaen, care a reinnoit la rîndul lui limbajul instrumentului, reducîndu-i valoarea cantabilă, polifonia orizontală, transparența, abandonate de epigonii romantismului din veacul al XIX-lea. În ultima din cele 9 *Meditații* reunite în ciclul *La nativité du Seigneur*, el a știut să pună în relief esența stilului lui Messiaen, totala libertate a expresiei, neîncetatul aspect improvizatoric, uimitoarea varietate ritmică, melodică și sonoră. Aceeași fantezie în înregistrare și în dinamică am reintîlnit-o și la alți doi reprezentanți de marcă ai școlii organistice franceze contemporane, Jean Langlais (n. 1907), cu al său *Chant héroïque* și mai ales Maurice Duruflé (n. 1902), a cărui *Toccata în si minor* — piesa finală a tripticului *Suite pour orgue op. 5* — a fost realizată cu cele mai inedite și neașteptate combinații timbrale și cu o tehnică digitală impecabilă. Cea mai strălucită demonstrație de virtuozitate i-a prilejuit-o însă lui Valentin Radu piesa compozitorului american contemporan William Albright intitulată *Jig for the Feet*, cu subtitlul *Totentanz*, care nu sugerează însă cîtuși de puțin o ambianță macabră, ci doar că lucrarea este de o dificultate „mortală” pentru interpret. Modul în care Radu a interpretat această scurtă *Gigă* destinată de autorul ei — profesor de compoziție la Universitatea „Ann Arbor” din Michigan — execuției exclusive la pedaler a vădit o tehnică uluitoare a picioarelor, datorită căreia a imprimat piesei un dinamism exaltant. Am apreciat și modul în care a fost prezentată *Elegia* de Tudor Ciortea, începută cu o melodie tînguitoare la pedaler, peste care se suprapun elemente ornamentale și salturi între cele trei manuale, pregătînd un final impozant în *fortissimo*.

Cîteva zile mai tîrziu, Valentin Radu a fost din nou prezent la orga Ateneului Român, ca solist într-un program care a inclus nu mai puțin de 5 lucrări concertante. Acompaniat de orchestra de cameră a Filarmonicii „George Enescu”, dirijată de Mircea Cristescu, el a interpretat două *Concerte pentru orgă și orchestră* de Händel (*op. 4 nr. 3 în sol minor și op. 4 nr. 4 în Fa major*), în funcție de ceea ce se știe despre orga händeliană de la Londra, care putea — datorită mecanicii sale lejere și a timbrei sale nete — să abordeze tempi destul de animați, să

¹ A se vedea revista „Muzica” nr. 1—2/1982.

cultive o articulație precisă și să sublinieze formulele ritmice cele mai diverse. În acest fel au răsunat cele două concerte și în execuția lui Valentin Radu, care a știut să adapteze în folosul autenticității stilistice posibilitățile orgii de tip romantic de la Ateneul Român. Alături de *Concertul pentru orgă (sau clavecin) și orchestră în Do major Hob. XVIII—10* de Haydn (cunoscut și sub forma de concert de pian), programul a inclus și o lucrare cu caracter inedit a lui Mozart, *Adagio și Rondo în do minor KV 617* — scrisă în 1791, anul morții compozitorului — pentru o așa-numită *Glasharmonika* (un instrument „sui generis”, compus din diferite vase de sticlă, care erau puse în vibrație prin frecare cu degete umezite), acompaniată de flaut, oboi, violă și violoncel. Pornind de la această partitură originală, E. Power Biggs a transpus-o pentru orgă și orchestră, îmbogățind astfel repertoriul concertant al organiștilor cu un opus mozartian fermecător. În fine, din muzica secolului XX, Valentin Radu a prezentat *Concertul pentru orgă, orchestră de coarde și timpani în sol minor* de Poulenc, la care libertatea absolută a formei ascunde o știință subtilă, deși invizibilă. Această rigoare vocală, îmbinată cu o prosepime miraculoasă a inspirației, conferă lucrării naturalețea care o definește și pe care solistul a valorificat-o cu „brio”-ul său caracteristic. Ni s-au întregit astfel impresiile despre stadiul actual al evoluției artistice a lui Valentin Radu, acest tânăr maestru al orgii, cu un larg orizont muzical și un neobosit spirit de inițiativă, despre care se vorbește tot mai insistent în lumea internațională a muzicii.

Edgar ELIAN

„Crăiasa Zinelor”

Prezentarea în concert a operei lui Henry Purcell *Crăiasa Zinelor (The fairy Queen)* — compusă în 1692 — a însemnat un nou prilej de manifestare publică a formației vocal-instrumentale „Lyra”, grupare care, în decursul anilor, a reușit să cucerească în numeroase ocazii aprecierile elogioase ale publicului și criticii muzicale din Capitală. Activînd sub auspiciile Casei de Cultură a sectorului 1 și sub conducerea artistică a prof. Octavia Noaghea, formația a dorit ca, prin concertul la care ne referim, să aducă un omagiu reputei profesoare de canto, de curînd decedată, Livia Vățianu-Vrăbiescu, cea care a îndrumat în arta cîntului pe mai toate memorele formației, inclusiv pe conducătoarea ei.

Am mai comentat în coloanele revistei „Muzica” manifestările grupării „Lyra”, subliniind faptul că, deși compusă din cîntărețe amatoare, avînd alte profesii, a abordat întotdeauna un repertoriu elevat, de mare diversitate stilistică și pe care a reușit să-l redea la un nivel remarcabil. Mulți iubitori de muzică au putut lua cunoștință, datorită îndelungatei activități a formației, de lucrări valoroase, adesea mai puțin cunoscute, aparținînd creației preclasice engleze, spaniole, marilor compozitori clasici sau unor compozitori contemporani români și din

alte țări. Astfel, cu diverse prilejuri, am putut asculta cicluri de lieduri, duete și terțete vocale, adesea însoțite de mici grupuri instrumentale (vioară, flaut, oboi, gitară etc.).

De data aceasta, efortul întregii formații s-a concentrat asupra unei singure lucrări ample, de deosebită importanță estetică și istorică, punînd exigențe ridicate în fața fiecărui interpret.

Crăiasa Zinelor este poate cea mai de seamă realizare a marelui compozitor englez (1658—1695) în domeniul operei. Luînd ca libret o adaptare a celebrei comedii shakespeariene „Visul unei nopți de vară”, Purcell a scris o muzică plină de fantezie, de variate imagini izvorite din poezia naturii, din farmecul basmelor populare, din complexitatea stărilor psihologice ale personajelor binecunoscutei feerii. Măiestria, abilitatea componistică a autorului transpare pretutindeni, arta sa de a găsi limbajul muzical adecvat cuvîntului poetic, expresivitatea unor armonii îndrăznețe, libertatea de invenție în utilizarea și combinarea ritmurilor.

Partitura oferă o succesiune de arii solistice, ansambluri vocale, scene de dans, piese instrumentale; datorită alternării lor, dînd naștere la multiple contraste de tempo, sonoritate, colorit, sentimente variate, lucrarea poate fi ascultată cu interes chiar și în sala de concert, renunțîndu-se la atracțivitatea spectacolului teatral-scenic. Auditorul admiră frumuseșile strict muzicale ale operei, firește cu condiția ca aceste frumuseși să fie evidențiate cu deplină putere de convingere de către interpreți. Este ceea ce s-a obținut întrutotul la concertul ce-l recenzăm, datorită contribuției tuturor factorilor care au conlucrat la realizarea spectacolului: orchestră, cor, grup coregrafic, soliști vocali. Să menționăm aici și aportul de scurtă durată, dar oferind o mică bijuterie artistică, al actorului Ion Caramîtru în prezentarea introductivă a concertului, presărată cu recitări din texte shakespeariene.

Conducerea muzicală a concertului a revenit dirijorului Ludovic Bacs, ca întotdeauna un propagator însuflețit al capodoperelor muzicale mai puțin cunoscute publicului nostru. Sub conducerea sa, orchestra, corul și soliștii au asigurat o realizare unitară a operei lui Purcell. Puținele numere coregrafice prezentate, îmbogățind atmosfera imagistică a spectacolului (sub conducerea reputei maestre Vera Proca Ciortea) ne-au făcut să regretăm totuși omiterea altor scene de dans, cuprinse în partitură. Numerele vocale solistice sau de ansamblu au pus în evidență pe fiecare dintre componentele formației „Lyra”, care s-au achitat de sarcina lor de deosebită răspundere cu o deplină siguranță a tehnicii vocale, cu înțelegerea aprofundată a sensurilor expresive ale partiturii.

Seriozitatea și dăruirea cu care s-a pregătit acest grup de cîntărețe amatoare pentru a reda opera marelui englez a asigurat un nivel interpretativ deloc mai prejos de cel al unor cîntărețe de profesie. Să le menționăm aici: sopranele Octavia Noaghea (conducătoarea formației), Georgeta Drimala, Catrinel Papadopol-Vlad, Ileana Rațiu, Elena Stănescu, mezzosoprana Livia Vasiliu; lor li s-au alăturat cîntăreții profesioniști B. Pancu și V. Sfiea.